गुण्डाग्रे ४प्रसृतिपरिमाणे च मेदि० "गण्डूषजलमात्रेण शफरी फर्फरायते" उद्भटः। ५उन्नतनाभौ च स्त्री टाप् अमरोक्तं स्त्रीत्वमेतदर्थपरमिति शब्दार्थचि०।

गण्डूषकवलधारणादौ विधिश्च भावप्र० दर्शितो यथा "स्नेहक्षीरकषायादिद्रवैः संपूर्णमाननम्। आपूर्य्य स्थीयते तावद्विधिर्गण्डूषधारणे। कफपूर्णास्यता यावच्छेदो दोषस्य वा भवेत्। नेत्रघ्राणस्तुतिर्य्यावत्तावद्गण्डूषधारणम्। गण्डूषान् सुस्थितः कुर्यात् स्विन्नभालगलादिकः। मनुष्यस्त्रींस्तथा पञ्च सप्त वा दोषनाशनान्। गलादिक इत्यादि शब्देन गण्डकपोलौ गृह्येते सुश्रुतोक्तत्वात्। चतुर्विधः स्याद्गण्डूषः स्नेहनः शमनस्तथा। शोधनो रोपणश्चैव कवलश्चापि तादृशः। स्निग्धोष्णैः स्नैहिको वाते, स्वादुशीतैः प्रसादनः। पित्ते कट्वम्ललवणैरुष्णैः संशोधनः कफे। कषायतिक्तमधुरैः कटूष्णो रोपणो व्रणे। दद्याद्द्रवेषु चर्णञ्च गण्डूषे कोलमात्रकम्। कर्षप्रमाणः कल्कश्च कवले दीयते बुधैः। धार्यन्ते पञ्चमाद्वर्षाद्गण्डूषाः कवलादयः। व्याधेरपचयस्तुष्टिर्वैशद्यं वक्त्रलाघवम्। इन्द्रियाणां प्रसादश्च गण्डूषे विधृते भवेत्। हरेदास्यस्य वैरस्यं शोषपाकं व्रणं तृषाम्। दन्तचालं च गण्डूषो वैशद्यं तु करोति हि। अथ कवलः वातपित्तकफघ्नस्य द्रव्यस्य कवलं मुखे। अर्द्धं निःक्षिप्य संचर्व्य निष्ठीवेत्कवले विधिः। कवलः कुरुते काङ्क्षाम्भक्ष्येषु हरते कफम्। तृष्णां शोफञ्च वैरस्यं दन्तचालञ्च नाशयेत्।"

गण्डोपधान न० गण्ड उपधीयतेऽत्र उप+धा—आधारे ल्युट् ६त०। (गालवालिश) गण्डस्थापनार्हे १उपधाने। "मृदुगण्डोपधानानि शयनानि सुखानि च" सुश्रु०।

गण्डोल पु० गड़ि—ओलच्। १गुड़के २ग्रासे च हेमच०। गुड़कश्च वर्त्तुलाकारः (गोला) पदार्थभेदः। गुड़कशब्दे दृश्यम्।

गण्डोलपाद पु० गण्डोल इव पादोऽस्य उपमानपूर्वत्वेऽपि हस्त्या० नान्त्यलोपः। १गण्डोलतुल्यवर्त्तुलपादे त्रि० स्त्रियां स्वाङ्गत्वात् वा ङीप्।

गण्य त्रि० गणं लब्धा गण+यत्, गण—कर्मणि यत् वा। गणं सङ्ख्यानं १लब्धरि, २गणनीये च। अग्रगण्यः। गणेभवः दिगा० यत्। गण्य ३गणभवे त्रि०। अस्य केनचित् समासे उत्तरपदस्थत्वे वर्ग्यादि० अकर्म्मधारये उत्तरपदस्थस्याद्युदात्तता धार्म्मिकगण्य इति।

गत त्रि० गम—कर्त्तरि क्त। १अतीते "नुनोद तस्य स्थलपद्मिनीगतम्" किरा०। "गता बहुतरा कान्ते! स्वल्पा तिष्ठति यामिनी" "गताः समाः पादयुताः" नी०ता० "आयुषोऽर्द्धं गतं तस्य" सू०सि० धातूनामनेकार्थत्वात् २इत्थंभावं प्राप्ते च। "तथागतायां परिहासपूर्व्वम्" रघुः "तथागतायां तथाभूतायाम्" मल्लिना०। तथारूपप्राप्तायामिति तु न्याय्यम्। ३समाप्ते ४पतिते। कर्म्मणि क्त। ५ज्ञाते ६प्राप्ते ७कृतगतिके च। भावे क्त। ८गमने न० "गतं तिरश्चीनमनूरुसारथेः" माघः। "गतेषु लीलाञ्चितविक्रमेषु" कुमा०। "गतं गतं वह्निसमागतं गतम्" भट्टिः।

गतत्रप त्रि० गता त्रपा लज्जा यस्य। १निर्लज्जे। [अमरः।

गतनासिक त्रि० गता नासिकाऽस्य। (खादा) नासिकाशून्ये

गतप्रत्यागत त्रि० पूर्वं विरागात् स्वस्थानात् गतः पश्चादागतः स्वसेवायां विरक्ततया पूर्वं गते पश्चादागते १भृत्यादौ "शत्रुसेविनि मित्रे च गूढ़े युक्ततरो भवेत्। गतप्रत्यागते चैव स हि कष्टतरो रिपुः" मनुः। "सा चेदक्षतयोनिः स्याद्गतप्रत्यागताऽपि वा" मनुः। भावे क्त। २गमनप्रत्यागमनयोश्च न० द्विव०। गदाशब्दे दृश्यम्।

गतबुद्धि त्रि० गता बुद्धिरस्य। १ज्ञानशून्ये।

गतरस त्रि० गतो रसोऽस्य। १नष्टरसे "यातयामं गतरसम्। अभक्ष्यकथने" स्मृतिः।

गतभर्त्तृका स्त्री गतो नष्टः प्रोषितो वा भर्त्ता यस्याः कप्। १विधवायां २प्रोषितभर्त्तृकायाञ्च। "किमु मुहुर्मुहुर्गतभर्त्तृकाः" माघः।

गतव्यथ त्रि० गता नष्टा व्यथा यस्य। १व्यथाशून्ये।

गतसङ्ग त्रि० गतः सङ्गोऽस्य। १फलकामनाशून्ये २फलासक्ते।

गतसन्नक पु० गतं सन्नमवसादहेतुर्मदोऽस्य कप्। निर्मदे १हस्तिनि शब्दच०। [स्पृहोऽप्यागमनप्रयोजनम्" माघः।

गतस्पृह त्रि० गता स्पृहा अस्य। १निवृत्ततर्षे। "गत-

गतस्मय त्रि० गतः स्मयो गर्व्वो, विस्मयो वा यस्य। १अहङ्कारशून्ये २विस्मयशून्ये च। [षित्त्वात् ङीष्।

गताक्ष त्रि० गतमक्षि यस्य षच् समा०। १अन्धे हेमच० स्त्रियां

गतागत न० गतं गमनमागतमागमनं द्वयोः, समाहारः। १गमागमनयोः। "एवं त्रयीधर्ममनुप्रपन्ना गतागतं कामकामा लभन्ते" गीता। जीवस्य गतागतं च संसारे मरणोत्तरं पुनर्जन्मग्रहणरूपम् निष्क्रियस्य तस्य अन्यथा तदसम्भवात्। "गतागतकुतूहलं नयनयोरपाङ्गावधि" रसमञ्जरी। "मध्येन मघानां गतागतं लोहितः करोति ततः" बृह०सं० ६अ०। गतागतेन निर्वृत्तम् अक्ष-